

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrt leta 1 gold.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrt leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 23. novembra 1881.

O b s e g: 1. dan januarija (prosina) 1882. leta. — Zveza obrtništva in kmetijstva. — Zdravilo zoper govejo kugo. — Kostanjevica na Dolenjskem. (Dalje.) — Druga beseda o novi izdaji Miklošičevega „Berila za osmi gimnazijalni razred“. — Mnogovrstne novice. — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

1. dan januarija (prosina) 1882. leta.

Kaj neki pomeni ta dan, da nam ga „Novice“ stavijo na čelo današnjemu listu? — bodo vprašali nekateri naših bralcev.

Ta dan se bode namreč zaprla meja avstrijsko-ogerska proti Rusiji in nekdanjim turškim deželam; s tem pa se bode mahoma uvažanje goveje živine ustavilo in največ bodo prvi hip trpeli prebivalci dunajskega mesta, da ne bodo dobivali potrebnega govejega mesa.

Dunajska deželna vlada je zato uže za potrebno spoznala opozoriti mestno dunajsko gospósko, naj opomni vse imenitnejše živinske kupce, ki oskrbljujejo Dunaj z govejo živino, da od kje drugod nadomestijo to, kar so dosedaj iz Ruskega, Rumunije itd. dobivali.

Ob enem je pa deželna vlada dunajska poslala vsem c. kr. okrajnim glavarstvom spodnje-avstrijskim okrožnico, v kateri se nahaja sledeči stavek: Treba je pa tudi živinorejce po deželi opozoriti na postavo, ki v prid domače živinoreje prepoveduje vprihodnje uvažanje ruske in turške govedine; podučiti jih o koristi te naprave in tako neposreduje delovati na povzdigo domače živinoreje in na to, da dohaja iz domačih krajev mnogo živine na dunajski trg. Okrajnim glavarjem se je pa še posebno zaukazalo, da osebno pritiskajo na posamezne živinorejce ob uradnih dneh, ko več ljudi iz dežele v pisarnico dohaja in isto tako tudi posameznim županom.

To pomeni napis temu članku!

Da se je pa zaprla meja proti Rusiji, je tudi za naše živinorejce velike pomembe, in za vse druge avstrijske dežele. Sl. ministerstvo kmetijstva je zategadel uže davno zaukazalo deželnim vladam in kmetijskim družbam, naj gledajo na to, da se povsod in kmalu povzdigne živinoreja kolikor le mogoče, to je, da pomnožimo govejo živino tako, da ne bo le zadostovala našim potrebam, temveč da se bode tudi lahko prodajala v druga velika mesta, posebno Dunaj itd. Le na ta način, ako bode kmet pomnožil živino, pomnožilo se mu bode tudi premoženje.

Zato ponavljamo še enkrat svoj klic: Pozor živinorejci!

Zveza obrtništva in kmetijstva.

V Belgiji je poslednjih 30 let obrtništvo izdelkov trikrat toliko napravilo, kmetijstvo pa le dvakrat več pridelkov pridelalo, kakor poprejšnja leta.

Belgija je potem takem družim deželam pač res izgled obrtniške umetnije, vsem evropskim državam, posebno pa ministerstvom poljedelstva, obrtnije in kupčijstva, in gotovo bi brez koristi ne bilo, ako bi kandidatje taci ministerstev vsake dežele v Belgijo hodili in pri ondašnjem ministerstvu „javnih del“ se praktično izobraževali.

Belgija nam s svojim izglednim gospodarstvom tudi kaže, kako se dá kmetijstvo na višo stopinjo povzdigniti; njene statistične številke so ključ, s katerim pridemo do naslednjega pravila: če hočemo kmetijske pridelke podvojiti, to je, jih še enkrat toliko pridelati, kakor sedaj, moramo obrtniške izdelke potrojiti, to je, trikrat toliko napraviti jih, kakor sedaj. Le tako se dá država spraviti v pravi red.

To je tedaj naša naloga, od katere hočemo danes govoriti, in jo na Avstrijo obrniti.

Avstrija je država kmetijstva, zato se moramo pa v Avstriji za kmetijstvo najbolj poganjati.

Ogerska je bogata žitnica za avstrijsko državo, zato se mora na Ogerskem kmetijstvo, kar se dá, na višo stopinjo povzdigniti.

Med tem pa, ko se po skušnjah svobodne kupčije za poljedelstvo skrbi, zanemarja se sploh obrtnija, zlasti pa se na kvar dela nekaterim, na pr. železništvu s colnimi izjemami, in sladkorništvu z neprimernim davkom.

In med tem, ko so hoteli kmetijstvo na Ogerskem na višo stopinjo povzdigniti, dali so se naselbini ukazi, da bi se ondi kmetovavci še pomnožili.

Kaj pa je nasledek vsemu temu?

Žita obilo, pa malo kupca, ker domači obrtniki praznujejo, in za polovico dnine prikrajšani delavci imajo malo denarja, odpuščeni pa celó nič, in tako si ne ti ne ti ne morejo več žita kupiti, če je tudi dober kup; v ptuje dežele, na pr. v Belgijo, kjer se je obrtnija potrojila, tudi žita izpečati ne moremo, zakaj ondi so se vsled obrtnije kmetijski pridelki podvojili, zato pa tudi ne potrebujejo ptujega žita.

Tudi v Saksoniji, Prusiji in na Bavarskem se je kmetijstvo z obrtnijo vred povzdignilo, zato tudi Avstrija ne more svojih žitnih pridelkov v omenjene dežele pošiljati. Česko ne potrebuje ogerskega žita, ker tudi

tukaj se kmetijski pridelki po ravninah veliko hitreje povzdigujejo, kakor po hribih obrtnija, kjer bolj revni ljudje prebivajo; Gornještajarci, Korošci in Kranjci, kateri žito iz Ogerskega dobivajo, in bi ga lahko še več dobili, ako bi njih obrtnija bila na viši stopinji, pa boleajo uže več let na prekucu železne obrtnije.

Ogerska dežela je pretekla leta težko svoje davke odrajtovala, kedar je imela slabo letino, pa tudi vprihodnje jih bo ravno tako težko, če bo morala denar namesti žita v davkarijo nositi.

Kako si morejo tedaj kmetovalci, ki so zapustili obrtnijo, zopet na noge pomagati? Oni se morajo obrtnije zopet poprijeti in ž njo se pečati. V Galiciji in na Ogerskem skrbi gospodar sam za svoje potrebe, prede in teká sam vse, česar potrebuje za svojo obleko, sam si napravlja še dandanes svojo obutev, sam si rezljá, kakor v starih preteklih časih, krožnike in žlice, sam si hišo zida in pokriva.

Na Českem si pomaga veliki posestnik zemljišč z olarijo, žganjarijo, sladkorijo, in spečá obilo pridelanega žita svojim obrtniškim delavcem, in zdaj so ondi začeli tudi manjši posestniki po vaséh zedinjevati se in sladkorne fabrike zidati si, da bodo mogli svoje pridelke lože in v žlahnejši obliki dalje pošiljati, in delavcem pri omenjeni obrtniji svoje pridelano žito za živež spečati.

Bodo li te skušnje zadostile, da bi se pri nas gospodarji prepričali, da nam more le umna obrtnija na noge pomagati, in da jo varjemo in v skrbi imamo, budimo in povzdigujejo, kolikor le moremo?

Živinozdravniška novica.

Zdravilo zoper govejo kugo.

Zdravstvena komisija dunajska priporoča c. k. deželni vladi dunajski Kali xylogenicum za izkušnjo proti goveji kugi. — Malo znano zdravilo zoper celó neznano bolezen, po takem tudi od te novice nimamo pričakovati ozdravljenja bolne živine.

Národno-gospodarske stvari.

Zakaj južna železnica še zmerom ne plačuje dohodarine (davka) po avstrijskih deželah, skozi katere se vozi?

Ko so Rothschild in drugi bogatini pod jako dobrimi pogoji dobili pravico zidati železnico z Dunaja v Trst, je bilo po postavi določeno, da mora ta železnica od l. 1880. naprej od dohodkov vožnine davek plačevati v državno blagajnico in pa deželam, skozi katere se vozi. „Novice“ so uže v prejšnjih listih po „Wiener landw. Zeitg.“ povedale, da so se milijonarji južne železnice po hudem boji vendar le udali, državi plačevati dohodarino od železnic v Avstriji od l. 1880. naprej, ohola Ogerska oprostila jih je pa še za 10 let do l. 1890. tega davka.

Sedaj pa je nastalo drugo važno vprašanje: koliko? Postava vелеva, da imajo od čistega dohodka po odbitih vseh stroških delničarji plačevati na leto 10 odstotkov dohodarine, in sicer je znesek te dohodarine poprečni dohodek zadnjih treh let. Tega pravega zneska pa vladi ni bilo dosihmal mogoče najti zato, ker opravištvu južne železnice zanašaje se, da bode južna železnica gótovo še za 10 let oproščena davka, ni natanko preiskovala dohodkov. Ker tedaj po tej postavi poti ni bilo mogoče izračunati dohodarine, moralo se je opravištvu poslužiti ključa, ki ga je južna železnica sama

nasvetovala in ki obstoji v tem, da se čisti dohodek avstrijskih in ogerskih prog južne železnice po dolgosti obeh delov teh prog loči. Po tem računu bi tedaj imela južna železnica plačati dohodarine s prikladami vred 1 milijon in 815.745 gold., kar je pa veliko premalo. Potreba je tedaj, delati na to, da se kolikor mogoče hitro posamezno dokaže čisti dohodek, ker tak provizorni račun je na škodo državnemu zakladu in tedaj tudi na škodo deželam in njihovim davkoplačevalcem, ki imajo pravico do deleža te dohodarine.

Poprečni dohodek južne železnice od l. 1877. do 1879. znaša za eno leto . 36 milijonov 516.000 gold.
poprečni stroški pa . 14 „ 235.000 „

po takem je čistega dohodka

poprečno 22 milijonov 281.000 gold.

Proge južne železnice v Avstriji in na Ogerskem znašajo 2238.2 kilometrov, tedaj pride na 1 kilometer čistega dohodka 9955 gold.

Ker so ogerske proge zopet oproščene dohodarine izračunati, nam je le čisti dohodek avstrijskih prog. Avstrijske proge znašajo 1487.7 kilometrov, tedaj donšajo čistega dohodka 14 milijonov in 810.053 gold. na leto in 10 odstotkov dohodarine znašalo bi tedaj 1 milijon 481.005 gold.

Južna železnica postavila je pa račun dohodarine s prikladami vred na 1 „ 815.745 „

Postavilo je tedaj priklade za deželne zaklade, za okrajne in občinske priklade v račun z le 334.740 gold.

ali drugače rečeno s komaj eno četrtniko postavnega davka!

Ako od poprečnega letnega dohodka južne železnice 36 milijonov 516.000 gold.
odštejemo dohodek ogerskih železnic 7 „ 300.000 „

ostane za avstrijske železnice dohodka 29 milijonov 216.000 gold.

Ako sedaj od skupnih stroškov odštejemo stroške ogerskih prog, ostane za avstrijske proge stroškov . 11 „ 461.000 „

Tedaj je čistega dohodka na avstrijskih progah . . 17 milijonov 755.000 gold.

10% davka pa 1 milijon 775.000 gold.

Ako temu znesku primerjamo oni po ključu južne železnice izračunani, ki znaša 1 „ 481.050 „

dobimo uže na samem davku pomanjkave 294.495 „

Če k temu znesku prištejemo še pomanjkavo priklad 66.523 „

dobimo skupni znesek 361.018 gold.
katerih ni južna železnica za leto 1880. plačala.

Na ta prav židovski način so se tedaj hoteli ogniti milijonarji južne železnice postavnim in opravičenim tirjativam davkoplačevalcev ter še na dalje molzti vlado in oškodovati davkoplačevalce.

Treba je tedaj, da jih državaisto tako sili, da spolnijo svojo dolžnost, kakor to dela pri ubozem, od vsega sveta zapuščenem kmetu. Ako mora revni kmet plačevati od svojih ubogih dohodkov davek, zakaj bi tega ne storili